

En äldre Augusta på verandan till Åsens gård. Året är 1931 och Augusta är 74 år. Vid sin sida har hon Karo – Västanås egen föregångare till Hollywoods Lassie.

PRIVAT FOTO

Bröderna Lennart och Tore Lennartson är sjunde generationen som driver Åsens gård i Västanå, Värmland. Omsorgsfullt vårdar de släktens historia – berättelser där deras farmor Augusta ofta har huvudrollen. Det är Lennart som berättar.

Farmor hade strama tyglar och stort hjärta

BERÄTTAT FÖR: ANNA-KARIN WORLAND

Vår far Anders, som var född 1897, berättade många historier från förr och jag har skrivit ner hans och många andra äldre släktingars berättelser. Både min farmor Augusta och farbror Verner skrev dikter och min bror Tore har ett oslagbart minne för namn, platser och årtal så många uppgifter får jag från honom. I ett stort antal album har jag samlat och dokumenterat tvåtusen fotografier med namn, årtal och händelser. Farmor Augusta, född 1857,

var en kvinna utöver det vanliga och berättelsen om när hon träffade vår farfar Leonard skulle rentav kunna utgöra inledningen på en film.

DET VAR EN tidig morgon dagen före midsommarafton år 1880. En man gick med bestämda steg ner mot Ridderholmens kaj i Stockholm. Han svängde med en kappsäck i vardera handen. Klädd i en mörkblå helyllecheviot med skjortbröst, stärkkrage och kravatt. Man kunde lätt ta honom för en gentleman om inte solbrännan avslöjat honom. Utan tvivel en ▶

”Viktigt att vårda berättelserna”

Namn: Lennart och Tore Lennartson.

Födda: 1940 respektive 1943, Västanå.

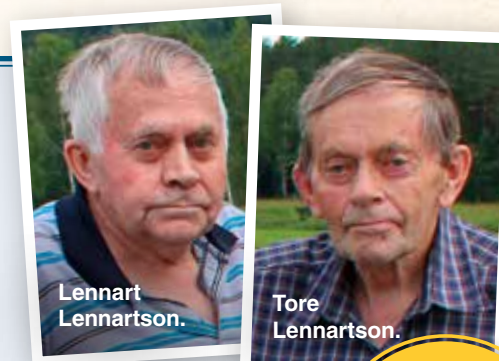
Bor: Åsens gård i Västanå, Ransäter.

Yrke: Hästuppfödare och travtränare respektive lantbrukare.

Intressen: Travhästar, släktens och bygdens historia.

● Bröderna Lennart och Tore Lennartson i Värmland har många detaljrika historier att berätta från sin släkt. De har själva nedtecknat flera av berättelserna från tidigt 1800-tal och de

har bra ordning på sina över tvåtusen gamla fotografier. Det är frilansskribenten Anna-Karin Worland som har lyssnat på brödernas släkthistorier, och skrivit ned valda delar. Hon tycker att de förvaltar sin släkthistoria på ett föredömligt sätt, och önskar att så många som möjligt ska få ta del av deras minnen. Den röda tråden i berättelserna är deras farmor Augusta, född 1857. Hon växte upp i Grythyttan som dotter till en bergsman med brunnsliv på Loka Brunn för att sedan bli nio-barnsmor på en gård i Värmland – ett

Lennart Lennartson.

Tore Lennartson.

livsöde och kvinnoliv utöver det vanliga. Att vårda berättelserna i släktforskningen är viktigt, och ett bra sätt är att dela med sig till andra.

Så här gjorde vi!

ANNA-KARIN WORLAND

Augustas far Anders Hindersson Ahlqvist (1828–1911) var bergsman från Grythyttan (bilden till vänster). Här är han 62 år gammal.

► utarbetare av något slag. Plånboken, på säker plats i innerfickan, innehöll många sköna riksdaler. Han hade varit i huvudstaden för att tjäna pengar. Hemma i Ransäter var möjligheterna till inkomster små. 1876 hade han gett 10 000 riksdaler för föräldrahemmet som hans två bröder i Alsters socken i Karlstad väntade på. De ville få ut sitt arv. Nu skulle han hem för att ta reda på höstskörden. Vid kajen låg Yngve Frey, ångbåten som trafikerade Stockholm–Strängnäs–Västerås–Arboga. Han gick ombord. Där råkade han på två unga kvinnor som såg riktigt olyckliga ut.

– Vi hade en korg på bordet med en penningbörs i. Den är broderad med Augusta, för det är mitt namn. Nu är korgen borta. Någon har kanske tagit den, sa den ena.

– Med stor säkerhet, sa han som skulle bli vår farfar och presenterade sig som Leonard Andersson från Ransäter.

I samma stund fick han syn på en tidigare arbetskamrat. Det var »Långfingrade Larsson» som fått sparken efter stölder på byggena. Leonard fick en ingivelse.

– Tjenare herr Larsson, är ni möjligen stadd i kassa att klyva en hundralapp?

– Den affären kirrar man lätt, svarade Larsson och halade upp två börsar. Den ena var broderad med namnet Augusta.

LEONARD HYLLEDES som en hjälte och damernas riddare. Augusta var 23 år och dotter till bergsmannen Anders Hindersson Ahlqvist i Grythyttan. Hennes äldre syster Britta var med som resesällskap. Leonard märkte snart att damerna var vana att leva på stor fot. De bjöd på kaffe i aktersalongen och senare på vårdshus i Strängnäs vid uppehållet där. Varma känslor

växte fram. Augusta berättade senare för sina barn att hon redan halvvägs över Mälaren beslutat sig för att den mannen skulle hon ha – den och ingen annan. I Arboga väntade systrarnas broder med häst och trilla. Augusta undrade om Leonard ville följa med dem hem och fira midsommar på Svartnäs gård i Grythyttan.

– Ja, gärna om det går an, svarade han.

– Det går an. Det svarar jag för, sa Augusta.

Augusta och Leonard höll kontakt brevlades och vid midsommar ett år senare gifte de sig i Grythyttans kyrka. På bröllopsmiddagen spelade och sjöng Gunnar Wennerberg. Han var poeten och tonsättaren på modet med bland annat »Här är gudagott att vara» ur verket *Gluntarne*.

Augusta hade redan som tonåring lärt känna Wennerberg som gärna rekreerade sig på Loka brunn. Gården Svartnäs, där hon växte upp, låg bara en halvmil från kurorten. Hennes familj tog del av brunnskulturens umgängesliv och där väcktes hos henne en livslång glädje för poesi, sång och musik.

Den nygifta Augusta lämnade Grythyttan och brunnslivet för Åsens gård i Ransäter. Den 23 mars 1882, på pricken nio månader efter bröllopet, födde hon parets första barn, dottern Viktoria. Då var hon 25 år. Sedan kom barnen som pärlor på ett halsband och år 1900, vid 43 års ålder, födde hon familjens nionde barn, sonen Herbert.

POESI OCH MUSIK var inte det enda Augusta hade fallenhet för och tur var väl det när livet på gården kom att omfatta uppfostran av nio barn, jordbruk, skogsbruk och hästar. Det sistnämnda hade hon även erfarenhet av från ungdomen då bönder och bergsmän var skyldiga

Bröllop på Åsens gård. Augusta och Leonards äldsta dotter Viktoria, som var barnmorska, gifte sig med Karl Stenbäck från Munkerud. Augusta och Leonard sitter till vänster om brudparet och vid Augustas fötter står fosterdottern Sigrid.

Augusta flyttade från Grythyttan till Åsens gård i Ransäter, Värmland.

att ombesörja skjuts mellan gästgivargårdarna i Grythyttan och Loka brunn för kurortens gäster. Den som ägde den snabbaste hästen och finaste åkdonet fick de bästa kunderna.

AUGUSTAS FAR ANDERS Hindersson Ahlqvist införskaffade därför ett sto – Balderine – från den berömda avelshingsten Veikle-Balder. Hon blev så dyr att han inte kunde erkänna det för sin hustru. Som statussymbol kan hon jämföras med en lyxbil i våra dagar. Augusta hade gott handlag med Balderine och de blev oskiljaktiga. De hade till och med kungligheter som kunder. Samtidigt började fadern med vadhållning. Det var så travsporten föddes i Bergslagen. Vadhållningen gick bra för honom, men samtidigt blev konjunkturen sämre för små järnhyttor och han började försumma järnhanteringen.

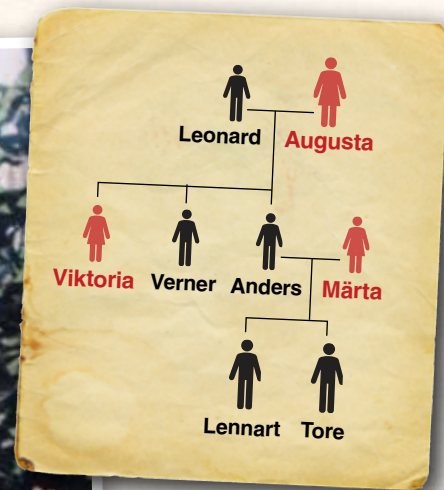
Så kom kvällen då Augustas far skulle skjutsa hem några festarbröder över sjön till Loka. Det var kolmörkt och snöstorm. Sikten var obefint-

”Redan halvvägs över Mälaren beslutade hon sig för att den mannen skulle hon ha.”

lig. Ekipaget hamnade fel vid ett strömdrag och vattnet forsade kring släden. Männerna kastade sig ut på isen för att rädda sig själva. Balderine försökte sparka sig fram genom issörjan men måste ge upp trots att hans ägare var nära att dränka sig själv i försöken att bistå sin fyrbenta ögonsten. Efter den natten tappade Augustas far alltmer fotfästet i tillvaron. Banken beviljade honom inga fler lån och vännerna vände honom ryggen.

År 1888 gick Svartnäs ur släktens ägo. Augustas far emigrerade till Amerika där några av de andra barnen fanns. Hans fru Katrina blev kvar i Grythyttan där hon redan året efter dog av magsår. På sin väg till emigranthamnen i Norge ►

PRIVATFOTO

Ovan: Släkttavlan. Till vänster: Lennart, sex år och Tore, tre år hemma på Åsens gård. »Jag var blyg och tittade ner i backen. Kläderna, som ser ut som tidiga jeans, hade vår mor Märta sytt», berättar Lennart.

► hälsade han på hos dottern Augusta, svärsonen Leonard och deras barn som då var fyra till antalet. Han hoppades på framgång i möjligheternas land men det blev ett smärtsamt avsked. Augusta fick aldrig mer se sin far som dog hos sina barn i Pennsylvania 1911.

VÅR FAR ANDERS föddes 1897 och var näst yngst i barnaskaran. År 1971, vid 74 års ålder, berättade han den gripande historien om sin elva år äldre bror Verner, som stod honom närmast trots ålderskillnaden. Så här berättade pappa.

– Jag kan inte minnas att min storebror Verner sa ett ont ord om eller till en enda människa. Han kände stort medlidande med de små och värnlösa. Han tog sig an den för tidigt födda kalven Lillemor som egentligen skulle avlivas. Kalven följde honom sedan som en hund. Från mor Augusta hade han ärvt glädjen för poesi och han diktade naturromantiska dikter och psalmer. Den mest uppskattade psalmen började med: »Visa den väg vi skall gå, att himmels portar nå». Den var på tio verser. Verner led av lungdot men det fick inte nämnas. Vi fick lära oss att säga att han svalt en nubb. Att det var därför han hostade. Sjukdomen ansågs skamlig. Den förknippades med fattigdom och trångboddhet. Fattiga var vi kanske inte men trångbodd. Den 28 oktober 1906 står klar för mitt minne som det hänt igår. Det var en söndag. Verner ville inte ha sin frukost.

– Hjälp mig. Jag vill se när fåglarna flyttar till främmande land, viskade han.

Verner bäddades ner i en vilstol på verandan. Jag satt bredvid. Så kom det han väntat på.

Ett flyttfågelsträck plöjde fram över gården under höga rop. Det lät som kom-kom-kom. Verner höjde handen och sa: Vänta, vänta på mig. Ett hostanfall avbröt honom. Tiden gick. Det var en stilla dag. Verner svettades trots kylan i luften. Bjällror hördes. Det var kvigorna som gått på skogen sedan midsommar som kom tillbaka till gården.

– Anders, gå och se om Lillemor är med, viskade Verner.

Jag löpte iväg. När jag återvände knäböjde mor Augusta vid Verners sida.

– Verner har också flyttat, pressade hon fram. Jag grät som jag aldrig gjort vare sig före eller efter. En barnkör från Västanå skola sjöng hans psalm »Visa den väg vi ska gå» på begravningen i Ransätters kyrka.

Vår far Anders berättade också att man sedan brände alla Verners tillhörigheter som han kunde ha hostat i. Så också hans diktböcker.

FARMOR AUGUSTA KUNDE nog hålla barn och tjänstefolk i ganska strama tyglar men när någon for illa handlade hon med hjärtat. Det visas inte minst av hur hon tog hand om den faderlösa flickan i granngården. Där hyrde den ensamstående kvinnan Erika med sin tvååriga son ett

rum. I maj 1909 födde hon en dotter som fick namnet Sigrid. Erika hade dyrt och heligt lovat barnafadern att hålla hans namn hemligt. Hon var i en svår situation och drabbades av en psykos. Grannarna förstod att något måste göras och efter fjorton dagar gick Augusta över till granngården och tog den lilla med sig hem. Då uppdagades det att modern inte bytt på barnet på hela tiden. Omhändertagandet skulle vara tillfälligt men Erika visade inga moderskänslor så dottern blev kvar på Åsens gård. Efter en tid kom brukets förvaltare till gården och ville se på flickan. Han lämnade en penningssumma till den lillas vård. Det behövde ju inte betyda något erkännande men folk spekulerade. En tid senare reste modern med sonen till Amerika. Kanske hade flickans far lättat på plånboken för att bli av med problemet? I vuxen ålder skrev Sigrid enträget brev till sin mor i Amerika men hon vägrade att avslöja vem fadern var.

Vid tiden för första världskriget, år 1914, blev Augusta änka efter Leonard, mannen hon bestämt sig för redan vid första mötet. Hon var då 57 år. Farfars bortgång blev dramatisk och även den här gången var vår far Anders med i händelsernas centrum och kunde senare berätta för oss vad som hade hänt.

Han hade följt med farfar på avverkning i vår skog. Ett fällt träd fastnade på vägen ner. Fardar skickade iväg pappa för att hämta lämpliga verktyg, men när han kom tillbaka hade Leonard fått trädet över sig. Tillsammans med sina bröder bar han hem honom på en bår men farfar dog i sängen samma dag sedan han tagit avsked av de närmaste och avkrävt dem ett heligt löfte om att föra gården vidare i nya släktled. Med sönernas hjälp fortsatte Augusta att driva gården som änka. När de kom hem från olika skogsarbeten var det hon som räknade pengarna.

EN SÄRSKILD PLATS i farmors hjärta hade hunden Karo. Det var Anders som hade hittat en schäfervalp hos en uppfödare av polishundar i Karlstad. Karo hade blivit utdömd som polishund för att han var långhårig men till Åsens gård fick han följa med.

Där visade hunden tidigt goda vallegenskaper. När korna gick på bete i skogshagen tog Karo hem dem till kvällsmjölknigen. Åsens gård var till stor del självförsörjande. Men när det behövdes kaffe, socker, salt och jäst skrev Augusta en lista och lade den i en korg. Karo tog korgen till Martin Larssons lanthandel i Hedås. Där krafade hunden på dörren och släpptes in. Väl inne ställde han korgen på disken. Andra kunder makade sig respektfullt åt sidan. Karo var inte så hemma på penninghantering så handlaren fick skriva upp kostnaden för varorna

i sin stora bok. Plikttroget bar hunden hem korgen. Ingen tik kunde locka honom på villovägar. Karo kunde också skickas ut med matsäck till dem som arbetade ute på gårderna. Ja, mycket kunde berättas om denna sällsamma hund som slutade sina dagar 1935 i en ålder av tio år. Hans sista viloplats blev i syrenbersån.

Farmor hade haft ett väldigt innehållsrikt liv när hon dog 1943 i en ålder av 86 år. Då var jag bara tre år gammal, så varken Tore eller jag har några egna minnen av farmor. Men vi har tagit fasta på farfar Leonards sista önskan om att föra gården och berättelserna vidare i nya släktled. ●

”Med söndernas hjälp fortsatte Augusta att driva gården som änka.”

Lennart och Tores föräldrar Märta (1909–81) och Anders (1897–1983) Lennartson vid deras bröllop 1939. Det var Anders som berättade många av de släkthistorier som Lennart skrivit ner.

PRIVATFOTO

Leonard Andersson (1847–1914) på ett porträtt av konstnären Gund Loman 1911. Nästa generation tog efternamnet Lennartson efter fadern Leonard.